

Никола Радојчић: ЗАКОНИК ЦАРА СТЕФАНА ДУШАНА, 1349 и 1354, Београд, 1960, Српска академија наука и уметности 176 с.

Никола Радојчић спада несумњиво у наше најбоље познаваоце Душанова законика. Он је о овоме великом правном споменику написао низ врло значајних радова, расветљавајући поједина питања, а нарочито она која су до сада у науци остала спорна. Довољно је овде навести следеће његове радове из те области: Снага закона по Душанову Законнику, *Глас, СХ*, 1924; Из доба цара Душана, *Прилози Летопису Матице Српске*, I, 1928; Законик цара Стефана Душана, *Архив*, 1949; Из историје проучавања порекла назива меропах, *Јужнословенски филолог*, XVIII, 1949—50; Душанов Законик, Научна издања Матице Српске, III, 1950; Век и по проучавања Душанова законодавства, Срп. ак. наука, 1951; Карловачки рукопис Јустинијанова Закона и Душанова Законика, *Годишњак Ист. друштва Војводине*, I, 1951; Душанов Законик у Студеничком рукопису, *Историски часопис*, II, 1951; Члан четрнаести Душанова Законика, *Јужнословенски филолог*, XIX, 1951 и 1952; Око Душанова законика, II, Препис Закона цара Константина и Јустинијана и Душанова Законика у Библиотеци В. Јагића, *Ист. часопис*, III, 1952; Душанов Законик по Призренском рукопису, Срп. ак. наука, 1953; Два намеравана издања Душанова Законика, *Зборник Матице Српске за књижевност и језик*, III, 1955; Јемства личне и имовинске слободе по Душанову Законнику, *Ист. часопис*, V, 1955; Струшки рукопис Душанова Законика, *Јужнословенски филолог*, XXII, 1958.

Радојчићево издање Законика цара Стефана Душана је плод дугогодишњег савесног и брижљивог проучавања. Захваљујући своме одличном познавању старосрпског језика, наше оредњовековне историје и правне историје, он је успео да даде одговор на најсложеније проблеме и разјасни спорна питања која су се у науци постављала о овом законском споменику.

Његово дело садржи предговор, четири главе и регистар. У предговору писац истиче значај издавања Душанова законика и начин на који је поступио у овоме раду.

У првој глави (с. 5—41) говори о рукописима, издањима и преводима Душанова законика. Описује 24 рукописа, даје податке где се они налазе и у каквом стању, расправља о њиховој старости и о издањима тих рукописа и о њиховом значају за утврђивање коначног текста законика. Даље, говори о издањима Душанова законика код нас и на страни. Износи добре и лоше стране ових издања. Најзад, говори о преводима Душанова Законика на наше и стране језике и даје своје мишљење о њиховој вредности.

У другој глави (с. 41—87) налази се текст Душанова Законика на старосрпском језику. Ту је писац уложио велики труд да на основу сачуваних рукописа утврди текст Законика. То је био свакако најтежи део посла. Он је узео за основу текста најстарије рукописе: струшки и атонски и служио се како вели, „осталим рукописима само онда када је у њима добро сачуван који члан Законика или део његов, кога нема у Струшком и Атонском рукопису” (с. 2).

У трећој глави (с. 87—145) дат је превод и објашњење сваког члана понаособ. Ту се писац сучелио са многим тешкоћама. Требало је сваку реч добро одмерити, утврдити њено правно значење и докучити и схватити смисао појединих прописа. То је Радојчић срећно пребродио. Уз превод свакога члана он је дао објашњење, указао на раније преводе и

њихове недостатке, критички се осврнуо на литературу која се на то односи, дао своје мишљење како треба схватити и тумачити поједина места.

У четвртој глави (с. 145—163) писац говори о речи цара Стефана Душана уз његов Законик. То је додатак који се налази у Раковачком рукопису. Садржи врло занимљив и значајан аутобиографски састав у коме су истакнути главни догађаји у животу цара Душана. Радојчић истиче да је то реч цара Душана уз његов Законик и да не би било сметње „сматрати овај састав цара Стефана Душана поговором аутобиографске природе” (с. 158).

Потреба оваквог једног издања осећала се одавно. Радојчић је ту потребу у потпуности задовољио и сачинио дело где су испуњени сви научни захтеви који се постављају приликом издања оваквог једног споменика. Читалац се ту може правилно обавестити о постанку, изворима, сачуваним преписима, преводима, обради, значају и примени Душанова законика. Писац са правом истиче да се Законик примењивао и служио као извор права до коме су се расправљали односи од XV—XIX века (с. 13).

Радојчић је критички проучио грађу која се на Законик односи. Он лојално износи туђа гледишта, даје своје закључке и оставља читаоцима да донесу суд о исправности изнетих мишљења и закључака. Радојчић је уложио заиста племенит напор да би сачинио ово своје дело. Он је брижљиво и савесно обрадио постављене проблеме и пружио нам складан повезану целину на основу које се може изучавати овај наш велики правни споменик. То је драгоцен научни прилог, неопходан и поуздан приручник за све оне који изучавају Душанов законик и нашу средњовековну правну историју.

М. Беговић

Тома Лазаров: **СТОПАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ВО ПРАВНИОТ СИСТЕМ НА ФНРЈ**, Скопје 1960, изд. на „Службен весник на НРМ”, 287 с.

Наша народна привреда се, као што је познато, непрекидно и трајно изграђује, развија и усавршава, а са њоме и наше привредно право. Оно се стварно развија брзо, па чак и нешто брже од неких других грана нашега права. А томе и таквом његовом развоју и развиту такође знатно доприносе и наши правници односно правни писци, својим целисходним и трајним напорима и делима.

Чињеница је међутим — као што је то и у предговору ове књиге друга Лазарова правилно констатовано — да честе измене привредних прописа у знатној мери отежавају рад на разради питања из правне проблематике у вези са привредним организацијама. Но, и поред тога, овим радом је учињен покушај да се у целини прикаже правни статус наших привредних организација, полазећи од тога да основа овога питања лежи у радничком самоуправљању у привреди. Овако правилно постављен полазни став омогућио је нашем аутору да тај његов покушај — одмах да речем — буде веома целисходан и успешан. Имајући такође на уму да је по нашим уставним прописима самоуправљање произвођача у привреди, заједно са друштвеном својином на оредствима за производњу и самоуправљањем радног народа у општини и срезу, основа друштвеног и политичког, па дакле и правног, уређења наше земље. И да зато од ових и оваквих основа треба вазда полазити, или их бар довољно имати у виду приликом свакога озбиљнијег правног разматрања.

У систематском погледу, књига друга Лазарова подељена је на пет посебних делова. Први део (с. 9—184) садржи општа излагања о предузећима и радњама и њиховоме правном положају — ранијем и садашњем. Ту су, мислим, нарочито интересантна ауторова разматрања о питању